

مقدمه

خانواده نخستین کانون رشد و آرامش بشری است که مراقبت از آن مسئولیت سنگینی به‌شمار می‌آید و موجب نجات از رنج و عذاب اخروی می‌گردد (جوادی‌آملی، ۱۳۹۱، ص ۲۳۳). ازدواج نیز در منطق قرآن کریم، زمینه‌ساز ایجاد آرامش‌بخش‌ترین رابطه‌ها و آغازگر زندگی خانوادگی همراه با مؤدت و رحمت است (روم: ۲۱). یکی از مهم‌ترین عواملی که در تغییر کارکرد خانواده و دورشدن آن از آرامش تأثیر دارد، ناآشنایی متقاضیان ازدواج با ویژگی‌هایی است که باید در انتخاب همسر مورد توجه قرار گیرد (حسین‌خانی، ۱۳۸۱، ص ۱۴).

در منابع اسلامی، با وجود توجه به دو مقوله ثروت و زیبایی در انتخاب همسر (کلینی، ۱۳۶۵، ص ۵۳۳ و ۵۹۳)، از ترجیح این دو بر متغیرهایی چون ایمان، اخلاق و محیط خانوادگی مطلوب نهی شده است (محمدی ری‌شهری، ۱۳۹۰، ص ۸۵). درحالی‌که پژوهش‌ها، حاکی از گرایش و اولویت یافتن بیش از پیش ثروت و زیبایی در میان معیارهای انتخاب همسر در نگاه جوانان است (وود و برونباخ، ۲۰۰۹، ص ۹۶؛ میلار و آستلند، ۲۰۰۶؛ جیف و پویگناو، ۱۹۹۵). از سوی دیگر، یکی از عواملی که با سازگاری زوجین و در نتیجه، عدم‌شکست در زندگی رابطه‌معناداری دارد، رضامندی زناشویی است (نوری، ۱۳۸۸، ص ۷۰). رضایت زناشویی، میزان علاقه زوجین به یکدیگر و نگرش مثبت به متاهل بودن است که به عوامل بسیاری از جمله تعریف آرمانی، مسائل شخصی، ارتباط، مدیریت مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، رابطه جنسی، فرزندان و فرزندپروری، خانواده و دوستان، نقش‌های مساوات‌طلبی و جهت‌گیری مذهبی وابسته است که از زمره خرده‌مقیاس‌های رضامندی زناشویی محسوب می‌شوند (آقایی و همکاران، ۱۳۸۳). برادبری و همکاران، عوامل مؤثر در رضامندی زناشویی را به دو دسته فرایندهای میان‌فردی و محیطی تقسیم کرده‌اند (اولیاء و همکاران، ۱۳۸۷).

رضایتی که همسران در ازدواج تجربه می‌کنند، از جوانب بسیار مهم نظام زناشویی است (آزاد فلاح و همکاران، ۱۳۹۰). یکی از علل عمده و شاید مهم‌ترین علت طلاق نیز عدم‌رضایت از رابطه زناشویی است (حیدری، ۱۳۸۲، ص ۵۹). ایس، رضایت زناشویی را احساسات عینی از خشنودی و لذت تجربه‌شده توسط زن و شوهر، زمانی که همه جنبه‌های ازدواجشان را در نظر بگیرند، می‌داند (ذوالفقاری و تبریزی، ۱۳۹۰). از منظر دین، رضایت زناشویی وضعیتی است که در آن زن و شوهر از ازدواج با یکدیگر و باهم بودن، احساس طمأنینه و آرامش داشته باشند (جدیری و جان‌بزرگی، ۱۳۸۸). درواقع می‌توان گفت: بین هسته اصلی معنای روان‌شناختی رضامندی و معنای اسلامی آن، تفاوت جدی

جایگاه ثروت و زیبایی در انتخاب همسر از نگاه اسلام و ارتباط آن با رضامندی زناشویی

عباس پالوج / کارشناس ارشد روان‌شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ✉ abbaspalouj@gmail.com

هادی حسین‌خانی / استادیار روان‌شناسی تربیتی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ✉ h.hosseinkhani@yahoo.com

غلامرضا جندقی / دانشیار گروه مدیریت پردیس قم

فاطمه کیانی‌فر / کارشناس روان‌شناسی عمومی مرکز پیام‌نور بهشهر

دریافت: ۱۳۹۳/۳/۲۶ - پذیرش: ۱۳۹۳/۸/۳۰

چکیده

این پژوهش، درصدد بررسی نگاه اسلام به دو مقوله ثروت و زیبایی در انتخاب همسر و ارتباط آنها با رضامندی زناشویی است. بدین‌منظور، جایگاه ثروت و زیبایی میان ملاک‌های انتخاب همسر از دیدگاه منابع اسلامی، با روش نظری-تحلیلی مورد بررسی قرار گرفت. سپس، به بررسی و پیش‌بینی رابطه متغیرهای پژوهش، به شیوه توصیفی از نوع همبستگی - رگرسیون پرداخته شد. بدین‌منظور، ۲۷۳ نفر از میان ۷۵۰ معلم شهرستان قم در سال تحصیلی ۹۱-۹۲، به روش ترکیبی خوشه‌ای-طبقه‌ای انتخاب شده‌اند و برای سنجش از پرسش‌نامه رضامندی زناشویی جدیری و جان‌بزرگی و سیاهه معیارهای انتخاب همسر (محقق‌ساخته) استفاده شد. برای محاسبات نیز آزمون t و آزمون همبستگی به کمک نرم‌افزار SPSS۲۱ انجام شد. یافته‌ها نشان داد که دین اسلام به ثروت و زیبایی در انتخاب همسر توجه دارد، ولی ایمان، اخلاق و فرزندآوری در این زمینه از اولویت برخوردارند. همچنین ارتباطی میان اولویت دادن به ثروت و زیبایی و رضامندی زناشویی در شش سال اول زندگی وجود ندارد ($p > .05$).

کلیدواژه‌ها: انتخاب همسر، ثروت، زیبایی، رضامندی زناشویی.

وجود ندارد (پسندیده و همکاران، ۱۳۹۱). شناخت عوامل مؤثر در روابط زناشویی و نیز کنترل و مدیریت آن، یکی از تکنیک‌های قابل توجه در حل مشکلات زناشویی و رسیدن به رضایت از زندگی زناشویی به‌شمار می‌رود (حسینی سده، ۱۳۸۷، ص ۳۳). در پژوهش‌های مختلفی، عوامل گوناگونی برای رضامندی مطرح شده است؛ عواملی چون ارتباط کلامی و غیرکلامی (جانسون و همکاران، ۲۰۰۵؛ جی و همکاران، ۲۰۰۲؛ برماس و همکاران، ۲۰۰۰)، روابط اجتماعی و خانوادگی (ارزج و همکاران، ۲۰۰۵، ص ۲۱۸؛ بیردیت و همکاران، ۲۰۱۲، ص ۱۱۹). حل تعارض (رهمن و همکاران، ۲۰۱۱؛ گریف و دی براین، ۲۰۰۰؛ رنشاو و همکاران، ۲۰۰۹)، فرهنگ (اینک، ۱۹۹۱، ص ۲۹؛ اپستین و همکاران، ۲۰۰۵)، دین‌داری (فایس و تامجو، ۲۰۰۱)، اوقات فراغت (ثنایی ذاکر و باقریان‌نژاد، ۱۳۸۲)، مسائل جنسی (بریزیناک و وایزمن، ۲۰۰۴؛ گو و هوآنگ، ۲۰۰۵، ص ۳۰؛ کیم، ۲۰۰۸، ص ۶۹؛ کلی و کانلی، ۱۹۸۷)، مسائل اقتصادی و اشتغال (اشمیت و همکاران، ۲۰۰۷؛ شوئولز و همکاران، ۲۰۰۴، ص ۵۰۰)، شخصیت و مسائل روان‌شناختی (لو و کلونن، ۲۰۰۵، ص ۷۸؛ شیوتا و لونسن، ۲۰۰۷، ص ۲۳۷؛ دونلان و همکاران، ۲۰۰۴، ص ۲۳۴)، سلامت جسمی و روانی (زراچ و همکاران، ۲۰۱۰؛ فیشر و مگنولتی، ۲۰۰۸؛ کوک و همکاران، ۱۹۹۲)، تجربه هیجان‌ات مثبت (گریف و مالهرب، ۲۰۰۱؛ بونک و ایما، ۲۰۰۳)، عوامل جمعیت‌شناختی چون جنسیت (برونل و همکاران، ۱۹۹۹، ص ۵۵؛ وب و بالمن، ۱۹۹۸)، سن (ژانگ و همکاران، ۲۰۱۲، ص ۴۴؛ لی و شی‌هان، ۱۹۸۹؛ لاورنس و همکاران، ۲۰۰۷)، تحصیلات (میراحمدی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۲)، هوش هیجانی (کارنی و همکاران، ۱۹۹۴)، فرزندپروری (تیچمن و همکاران، ۱۹۸۲؛ رولز و همکاران، ۲۰۱۲) و تفکرات غیرمنطقی (صالحی قدری، ۱۳۷۸)، ثبات و پایداری زندگی (رودی و همکاران، ۱۹۸۹؛ شیرفیلد و هاووز، ۲۰۰۱).

از جمله پیامدهای مطرح‌شده در متون روان‌شناسی، می‌توان به مواردی همچون بهزیستی جسمی و روانی (شاکریان، ۱۳۸۸)، تأثیر بر فرزندان (قدرتی و همکاران، ۱۳۹۰)، تأثیرات بر خانواده (مصلحی، ۱۳۹۰، ص ۴۷) و تأثیر بر جامعه (جدیری، ۱۳۸۷، ص ۱۶) اشاره کرد. از جمله پیامدهای مطرح‌شده در متون دینی نیز می‌توان مواردی چون آرامش روان و آسایش روح (تمیمی، ۱۴۱۰ق، ص ۳۲، ح ۴۶۴؛ برقی، ۱۳۷۱ق، ج ۱، ص ۱۷)، سپاس‌گزاری و مسئولیت‌پذیری (تغابن: ۳ و ۴؛ انسان: ۲ و ۳)، زیبایی‌نگری و مثبت‌اندیشی (بقره: ۲۱۶؛ نساء: ۱۹) را نام برد.

ازدواج یکی از مهم‌ترین مراحل زندگی انسان است؛ مرحله‌ای که اگر همراه با یک انتخاب مناسب باشد، لذت‌بخش و رو به رشد، و اگر با انتخاب نامناسب همراه باشد، زجرآور و مانع رشد و شکوفایی

استعدادهای انسان می‌شود (یاسان و گورگن، ۲۰۰۹، ص ۷۰؛ جاسبی و همکاران، ۱۳۸۶، ص ۵۰۰). از سوی دیگر، در نگرش به ارزش‌های ازدواج در طی سال‌های اخیر، چه در غرب و چه در ایران تغییراتی رخ داده است. نوع این تغییرات در ایران و سایر کشورها متفاوت است (صادقی فسایی و شریفی‌ساعی، ۱۳۹۰). فرایند تغییر ارزش‌ها در ایران، بازگوی فروپاشی خانواده نیست، بلکه بعکس نشانگر انطباق‌پذیری ساختار خانواده در محیط اجتماعی نوین و کوشش‌های طبیعی و خودانگیخته آن، بر کاهش تنش‌ها در شرایط تغییر کل نظام فرهنگی جامعه است (آزادارمکی و همکاران، ۱۳۸۱).

اما در این میان، پژوهش‌های فراوانی حاکی از اهمیت یافتن دو مقوله ثروت و زیبایی در مقایسه با معیارهای دیگر و در نسل کنونی، در مقایسه با نسل‌های قبلی است (سپهری و حسن‌زاده توکلی، ۱۳۸۹). دارایی‌های انسان دوگونه است: پاره‌ای از آنها، ارزش بازاری نداشته و قابل مبادله با پول یا کالا نیست. درحالی‌که برخی دیگر از این ارزش برخوردار است مانند لوازم منزل. این دارایی‌های ارزشمند، که یا مالی است و یا انسانی مانند توان و مهارت‌های مورد درآمد «ثروت» نامیده می‌شود. به عبارت دیگر، ثروت ذخیره‌ای از دارایی‌های مالی و انسانی است که قابل مبادله با پول یا کالای دیگر است. طبیعی است که دارایی انسانی، وقتی قابل مبادله است که به صورت خارجی و مادی خود مبدل گردد. در صورتی‌که ثروت برای ایجاد درآمد به کار افتد به آن «سرمایه» می‌گویند. منظور از «ثروت» در این پژوهش، ثروت مالی است و شامل ثروت انسانی نمی‌شود (آل صاحب‌فصول، ۱۳۷۹، ص ۲۲ و ۲۳). اما از آنجاکه در جوامع کنونی، ثروت با جایگاه اجتماعی فرد ارتباط تنگاتنگی دارد، مقوله موقعیت اجتماعی فرد نیز در سنجش مورد توجه قرار گرفته است.

در چستی و تعریف زیبایی، نظرهای گوناگونی مطرح است. برخی، به تعریف آن پرداخته‌اند، عده‌ای آن را تعریف‌ناپذیر می‌دانند و بعضی نیز بدون توجه به این مسئله، به محورهای دیگر موضوع اشاره کرده‌اند تا از چالش‌ها اعتراض‌های راجع به تعریف دور بمانند. در هریک از این گروه‌های سه‌گانه اندیشمندان اسلامی و غربی وجود دارند. به نظر می‌رسد، مناسب است زیبایی را این‌گونه تعریف کنیم تا همه انواع آن را دربر بگیرد: «زیبایی، توازن، هماهنگی، ملائمت و تناسب هرچیز با کمال مطلوب است» (رجبی‌نیا، ۱۳۹۱، ص ۴۱). در این پژوهش، نیز مراد از زیبایی، همان برداشت عرفی آن است که با تعریف مذکور نیز هماهنگ است.

در بررسی نگاه اسلام به جایگاه ثروت و زیبایی در مبحث انتخاب همسر و خانواده، درمی‌یابیم که اسلام به تأثیرات آنها در قوام‌بخشی به خانواده توجه داشته است. از این‌رو، در بعد دارایی، از فقر به خدا

پناه برده شده است (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۱۶۷) و یا بزرگان دین فقر را کمرشکن قلمداد کرده‌اند (قرشی بنایی، ۱۴۱۲ق، ص ۱۹۷؛ مصطفوی، ۱۳۶۸، ص ۱۱۸؛ طریحی، ۱۳۷۵، ص ۴۱۸؛ راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۴۴۲). در بعد اهمیت زیبایی نیز از یکسو، در منابع دینی به جزئیات مرتبط با زیبایی همسر چون زیبایی چهره، مو، چشم، پوست و تناسب اندام پرداخته شده است (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۳۸۸؛ کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۳۵). از سوی دیگر، نیز بزرگان دین وجود اراده و نیت نسبت به ازدواج با فرد موردنظر را از سوی هر دو طرف متقاضی ازدواج در صحت عقد ازدواج ضروری دانسته‌اند. حتی فقدان آن و اجبار در ازدواج را موجب بطلان عقد دانسته‌اند (بنی‌هاشمی خمینی، ۱۳۷۸، ص ۳۸۰). روشن است که یکی از زمینه‌های مؤثر در خواست و اراده شخص نسبت به ازدواج با فرد موردنظر، مسئله زیبایی وی است. همچنانکه در برخی روایات بدان اشاره شده است (طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۳۹۲). در مقابل، روایاتی قرار دارند که از اولویت یافتن دو معیار ثروت و زیبایی، نسبت به معیارهایی چون ایمان و دین‌داری، اخلاق، توان باروری و صلاحیت خانوادگی منع کرده (حلوانی، ۱۴۰۸ق، ص ۲۳؛ مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰، ص ۲۳۲) و برای آن در بعد اولویت دادن به ثروت، عواقبی چون به طغیان کشیده شدن زن (ابن‌حیون، ۱۳۸۵، ص ۱۹۵، ح ۷۱۰)، واگذار شدن فرد به خود (همان، ج ۲، ص ۱۹۶، ح ۷۱۵)، نرسیدن به هدف خود (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۳۹۲، ح ۴۳۸۰؛ مفید، ۱۴۱۳ق، ص ۵۱۳) و در بعد اولویت دادن به زیبایی، عواقبی همچون واگذار شدن فرد به خویش (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۳۳)، نرسیدن به خواسته خویش (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۳۹۲، ح ۴۳۸۰؛ طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۳۹۹، ح ۱۵۹۲)، مواجهه با بدی‌های فرد (طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۴۰۰، ح ۱۵۹۶)، ندیدن زیبایی فرد (فتال نیشابوری، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۳۷۴)، وبال شدن زیبایی برای فرد (دیلمی، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۱۷۵)، زیبایی زن عاملی برای طغیان زن (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۱۷۵، ح ۱۶۴۲۸) ذکر شده است. همچنانکه در ازدواج پیامبر اکرم ﷺ با حضرت خدیجه رضی الله عنها (بابایی‌آملی، ۱۳۸۱، ص ۵۴) و نیز ازدواج‌هایی که به توصیه اولیای الهی صورت گرفته، همچون ازدواج جویر با زلفا و سایر موارد مشابه (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۳۹)، بر عدم اولویت ثروت و جایگاه اجتماعی افراد تأکید شده است.

بنابر آنچه گذشت، میان نگاه منابع اسلامی به مبحث معیارهای انتخاب همسر و آنچه که در جامعه دیده می‌شود، تفاوت‌های آشکاری وجود دارد. علاوه بر این، با وجود پژوهش‌های گوناگون، رابطه ثروت و زیبایی با رضامندی زناشویی مورد بررسی قرار نگرفته است. از این‌رو، این پژوهش به دنبال آن

است که مشخص کند اصولاً از دیدگاه متون اسلامی، ثروت و زیبایی در میان معیارهای انتخاب همسر چه جایگاهی دارند؟ و آیا بین دو مؤلفه اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی در انتخاب همسر و رضامندی زناشویی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل سازگاری و عدم شکست زندگی زناشویی، رابطه معناداری وجود دارد یا خیر؟ و اینکه آیا جنسیت و تدریس در سطوح مختلف تحصیلی، با توجه به شرایط شغلی متفاوت حاکم در این سطوح، تغییری در این رابطه ایجاد می‌کند؟ فرضیه‌های تحقیق عبارتند از:

- بین اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی و رضامندی زناشویی رابطه منفی وجود دارد؛
- تفاوت معناداری در دو جنس، در مورد رابطه بین اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی در انتخاب همسر و رضامندی زناشویی بعدی وجود ندارد؛
- در چگونگی رابطه بین اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی و رضامندی زناشویی بعدی در سطوح مختلف تحصیلی، تفاوت معناداری وجود ندارد؛
- اسلام به دو مقوله ثروت و زیبایی توجه دارد، ولی با اولویت یافتن آنها مخالف است؛

روش پژوهش

این پژوهش در قسمت اول، که در آن جایگاه ثروت و زیبایی میان ملاک‌های انتخاب همسر از دیدگاه منابع اسلامی با روش نظری-تحلیلی مورد بحث و بررسی قرار گرفته و با روش کتابخانه‌ای، اطلاعات موردنیاز را از منابع اسلامی (قرآن و روایات) گردآوری می‌کند، تحقیق بنیادی نظری محسوب می‌شود. قسمت دوم آن نیز از نوع تحقیقات کاربردی است که در آن، به بررسی و پیش‌بینی رابطه متغیرهای پژوهش پرداخته می‌شود، که خود به شیوه توصیفی از نوع همبستگی-رگرسیون انجام خواهد شد.

روش گردآوری اطلاعات

برای گردآوری اطلاعات در این پژوهش، از روش میدانی استفاده شده است. بدین منظور، از میان جامعه آماری مورد بررسی، یعنی آن دسته از فرهنگیان شهرستان قم که بین ۲۰ تا ۳۵ سال سن داشته و در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ در سطح شهر قم، بدون در نظر گرفتن شهرک‌های اطراف، مشغول تدریس در یکی از مقاطع پیش‌دبستانی، ابتدایی، راهنمایی و متوسطه در مدارس دخترانه یا پسرانه بوده‌اند، با توجه به شرایط مختلف شغلی که برای معلمان مشغول تدریس در سطوح مختلف تحصیلی، همچون تفاوت در رتبه شغلی و اجتماعی و درآمدی وجود دارد. تعداد این

افراد، طبق اطلاعات موجود ۷۵۰ نفر است که طبق جدول کرجسی و مورگان، به ۲۵۴ نمونه نیاز است (کوهن و همکاران، ۲۰۰۷، ص ۲۳۴). از این رو، در این تحقیق از ۲۷۳ نمونه استفاده شده است. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، ترکیبی از خوشه‌ای و طبقه‌ای است؛ بدین‌شکل که نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهرستان قم و مقاطع چهارگانه تحصیلی، به‌عنوان طبقه و مدارس به‌عنوان خوشه قرار گرفته است. در هر خوشه نیز معلمان واجد شرایط، سرشماری شدند؛ در هر مدرسه، ویژگی‌های افراد موردنظر یعنی فرهنگی بودن فرد و سن بین ۲۰ تا ۳۵ سال، به مسئول مدرسه داده شد و افراد واجد شرایط توسط مسئولان و نیز افراد شرکت‌کننده معرفی شدند.

ابزار پژوهش

پرسش‌نامه رضامندی زناشویی (اسلامی): این پرسش‌نامه، توسط جدیری و جان‌بزرگی که در سال ۱۳۸۸ ساخته و هنجاریابی شده است. با مطالعه و بررسی منابع دینی، ده مؤلفه مرتبط با رضامندی زناشویی استخراج شد. برای هر یک پنج پرسش در نظر گرفته شد. ضریب همسانی درونی گویه‌های پرسش‌نامه رضامندی زناشویی اسلامی، برابر با ۰/۸۷ می‌باشد. ضرایب / اسپیرمن براون، در صورت تساوی و عدم تساوی تعداد گویه‌ها ۰/۸۱ و ضریب دونیمه‌سازی گاتمن ۰/۸۱ می‌باشد (جدیری و جان‌بزرگی، ۱۳۸۸). روایی محتوایی آزمون با استفاده از روش همبستگی / اسپیرمن، در حدود ۰/۹۰ به دست آمده است که در سطح $p > ۰/۰۰۱$ معنادار است. همچنین روایی، وابسته به ملاک از نوع همزمان نیز با استفاده از تست معادل به دست آمد. برای بررسی این نوع روایی، ضریب همبستگی، میان نمره کل آزمون مزبور با نمره کل پرسش‌نامه رضامندی زناشویی / نریچ محاسبه شد. ضریب همبستگی بین این دو پرسش‌نامه ۰/۷۲ در سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ می‌باشد (همان). این آزمون پنجاه پرسش و ده مؤلفه دارد که عبارتند از: ارتباط کلامی، پایبندی مذهبی، حل تعارض، مدیریت مالی، روابط جنسی، فعالیت‌های اوقات فراغت، مسائل شخصیتی، فرزندپروری، نقش زن و مرد و صله ارحام.

برای هر یک از پرسش‌های این پرسش‌نامه، پنج گزینه منظور شده است که عبارتند از: همیشه، اغلب اوقات، گاهی، به ندرت و هرگز، به‌جز پرسش‌های ۹، ۱۰، ۲۶، ۳۵، ۳۹ و ۴۰. نمره‌گذاری پرسش‌ها به صورت ۴، ۳، ۲، ۱ و ۰ است. حداکثر نمره آزمودنی در این پرسش‌نامه دویست است. نمره بالاتر، نشانه رضامندی بیشتر زناشویی است. پاسخ‌نامه به صورت یک برگ جدا در اختیار آزمودنی قرار می‌گیرد (همان).

سیاهه ملاک‌های انتخاب همسر: این سیاهه تهیه‌شده توسط محقق و برگرفته از پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه انتخاب همسر می‌باشد. سیاهه از جهت محتوایی عبارت است از: فهرستی از ملاک‌های انتخاب همسر که با دو مقوله ثروت و زیبایی مرتبط است. در این سیاهه، به جای مطرح‌شدن گزاره یا پرسش، خود ملاک آورده شده که پاسخ‌دهنده میزان اهمیت این ملاک در انتخاب همسر از دیدگاه خود را در یک طیف یک (بیانگر فقدان اهمیت) تا ده (بیانگر بیشترین میزان اهمیت) علامت‌گذاری کند. از آنجاکه موارد مطرح‌شده در این پرسش‌نامه، از پژوهش‌های این حوزه بدون تغییر می‌باشد، روایی محتوای آن تأیید شده است. اما در مورد روایی شکل پرسش‌نامه، پس از ارائه به ۱۵ کارشناس و نظرخواهی از آنها، روایی شکلی این پرسش‌نامه معادل ۷۶/۴۷ محاسبه شده است. در مورد محاسبه پایایی این پرسش‌نامه نیز پس از اجرا، آلفای کرونباخ پرسش‌نامه معادل ۹۴/۲ به دست آمده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

روش گردآوری اطلاعات میدانی و روش آماری مورد نیاز نیز آزمون ضریب همبستگی، t برای مقایسه ضرایب همبستگی، و رگرسیون به کمک نرم‌افزار (SPSS۲۱) و به شرح زیر خواهد بود:

- آزمون ضریب همبستگی برای آزمون همبستگی بین رضامندی زناشویی و اولویت دادن به زیبایی و ثروت؛

- آزمون t برای مقایسه همبستگی در دو جنس و بررسی تفاوت ضرایب همبستگی؛

- آزمون رگرسیون برای بررسی میزان رابطه و تأثیر همه متغیرهای مستقل در متغیر وابسته و احتمالاً پیش‌بینی.

تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس سؤالات پژوهش

در بخش اول این پژوهش، مشخص شد که در نگاه اسلام به دو مقوله ثروت و زیبایی در میان معیارهای انتخاب همسر، در عین حال که به این دو معیار توجه خاصی شده است و حتی در مواردی به جزئیات آنها نیز پرداخته شده است، اما از اولویت‌یافتن این دو معیار بخصوص نسبت به ایمان، دین‌داری، صلاحیت خانوادگی، فرزندآوری و اخلاق با تعبیرات گوناگونی نهی شده است.

در بخش دوم و میدانی پژوهش نیز معلوم شد که میان اولویت‌دهی به ثروت و زیبایی نسبت به سایر معیارها، در مرحله انتخاب همسر و رضامندی زناشویی پس از ازدواج، ارتباط چندانی وجود ندارد. در جدول زیر جزئیات نحوه این ارتباط در دو جنس و سطوح مختلفی که معلمان در آن مشغول تدریس هستند، بیان شده است.

جدول ۱. رابطه اولویت یافتن ثروت و زیبایی با رضامندی زناشویی در بخش‌های مختلف

رضامندی زناشویی		ثروت و زیبایی در قسمت‌های مختلف	
تعداد نمونه	Sig	همبستگی پیرسون	
۲۷۳	۰/۸۳۰	۰/۰۲۱	زیبایی در مجموع دو جنس
۲۷۳	۰/۷۸۱	۰/۰۱۷	ثروت در مجموع دو جنس
۱۷۶	۰/۲۱۵	۰/۰۹۳	ثروت در خانم‌ها
۱۷۶	۰/۸۵۲	۰/۰۱۴	زیبایی در خانم‌ها
۱۰۴	۰/۳۳۷	-۰/۱۰۶	ثروت در آقایان
۱۰۴	۰/۱۶۶	۰/۱۵۴	زیبایی در آقایان
۵۰	۰/۵۷۰	-۰/۰۸۲	ثروت در مقطع پیش‌دبستان
۵۰	۰/۰۴۰	-۰/۲۹۱	زیبایی در مقطع پیش‌دبستان
۱۰۲	۰/۵۱۷	۰/۰۶۵	ثروت در مقطع ابتدایی
۱۰۲	۰/۰۱۱	۰/۲۵۲	زیبایی در مقطع ابتدایی
۴۰	۰/۳۳۱	۰/۱۵۸	ثروت در مقطع راهنمایی
۴۰	۰/۷۲۷	-۰/۰۵۷	زیبایی در مقطع راهنمایی
۹۱	۰/۴۲۸	-۰/۰۸۴	ثروت در مقطع متوسطه
۹۱	۰/۳۸۳	-۰/۰۹۳	زیبایی در مقطع متوسطه

مطابق داده‌های جدول ۱، میان اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی در انتخاب همسر و رضامندی زناشویی، رابطه معناداری وجود ندارد ($p > ۰۰۵$). همچنین این جدول نشان می‌دهد که این وضعیت در هر دو جنس، یکسان است.

جدول ۲. رابطه ثروت و زیبایی با رضامندی زناشویی و مقاطع مختلف تحصیلی

مقطع تحصیلی	ابتدایی		راهنمایی		متوسطه	
	رابطه ثروت و رضامندی	رابطه زیبایی و رضامندی	رابطه ثروت و رضامندی	رابطه زیبایی و رضامندی	رابطه ثروت و رضامندی	رابطه زیبایی و رضامندی
پیش‌دبستان	-۰/۸۳	-۲/۱۵	-۱/۱	-۱/۳۷	۰/۱۰	۰/۰۶
ابتدایی	-	-	۰/۴۹	-۰/۵۱	۱/۰۶	۱/۱۲
راهنمایی	-	-	-	-	۱/۲۹	۰/۱۸
متوسطه	-	-	-	-	-	-

جدول فوق، رابطه ثروت و زیبایی با رضامندی زناشویی در مقاطع مختلف تحصیلی را نشان می‌دهد. نمره Z در هیچ‌یک از نسبت‌ها به حد کافی نیست. این بدان معناست که طبق جدول ۲، تفاوت معناداری در بین مقاطع مختلف تحصیلی در نحوه رابطه اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی و رضامندی زناشویی وجود ندارد. از آنجاکه میان اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی در انتخاب همسر و رضامندی زناشویی، رابطه معناداری وجود ندارد، این دو نمی‌توانند پیش‌بینی نسبت به آن داشته باشند. لذا محاسبه رگرسیون ممکن نیست.

بحث و نتیجه‌گیری

اسلام ضمن توجه به دو معیار ثروت و زیبایی و حتی توجه به جزئیات مرتبط با زیبایی همسر، از اولویت یافتن این دو ملاک بر دین، فرزندآوری، صلاحیت خانوادگی و اخلاق نهی کرده و عواقب متعددی نیز برای آن بیان شده است. این امر می‌تواند با انگیزه شکستن فرهنگ غلط حاکم بر آن زمان باشد که در برخی از روایات، مثل داستان ازدواج دختر زیاد نیز به آن اشاره شده است (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۳۹). در تبیین این مسئله باید به چند نکته توجه داشت:

- اولویت یافتن زیبایی در انتخاب همسر، ناشی از نگاه جنسی به همسر و ازدواج است که می‌تواند مشکلات متعددی را به دنبال داشته باشد (پسندیده، ۱۳۹۱، ص ۸۸).

- زیبایی یک معیار و اندازه معین و قانون استاندارد ندارد که بتوان افراد را با آن سنجید (مظاهری، ۱۳۷۴، ص ۱۴۲). از این رو، تداوم این اولویت‌دهی و مقایسه مداوم همسر خود با زنان دیگر، می‌تواند در مسیر زندگی زناشویی مشکل‌آفرین باشد.

- افراد زیبای بی‌ایمان، معمولاً به زیبایی خود می‌بالند و غرور و نخوت خاصی نسبت به شوهر خود دارند. چنین حالتی سبب بروز ناهنجاری‌های اخلاقی و سردی در روابط خانوادگی شده و زندگی را تلخ می‌کند (پسندیده، ۱۳۹۱ الف).

- انسان زیبایی که از نیروی ایمان برخوردار نباشد، قدرت مهارکننده نیز ندارد. همین امر ممکن است او را به فساد بکشاند. این خود عاملی برای سردی روابط، بی‌اعتمادی و نارضایتی است (پسندیده، ۱۳۹۱، ص ۸۸؛ افروز، ۱۳۸۳، ص ۳۵). این همان چیزی است که در روایات دیگری، از آن به عنوان «دیدن آنچه ناخوشایند است»، یاد شده است (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۰۰، ح ۱۵۹۶؛ حرعاملی، ۱۴۰۸، ج ۱، ص ۲۰، ح ۲۵۰۰).

اما در مقوله دارایی، باید توجه داشت که در شرایطی که همسران، ثروت را عامل خوش‌بختی می‌دانند و برای ثروت با یکدیگر ازدواج می‌کنند، دو پیامد وجود دارد: یکی اینکه در محبت و صمیمیت آنها اخلاص وجود ندارد. دیگر اینکه محبت آنها ناپایدار است و تداوم آن به وجود ثروت بستگی دارد. از این رو، پژوهش‌های متعددی حاکی از کاهش میزان رضامندی با افزایش دارایی هستند (جدیری، ۱۳۸۷، ص ۷۵؛ بستان، ۱۳۸۳، ص ۱۹۹). اساساً ثروت، ظرفیت اعطای محبت سالم و پایدار را ندارد؛ زیرا ثروت همیشه در خطر نابودی است و با از بین رفتن آن، رضامندی به شدت متزلزل می‌شود. علاوه بر این، تأمین مخارج زندگی توسط زن ثروتمند، عزت نفس مرد را کاهش داده و

شخصیت او را خرد می‌کند. همین امر رضایت مرد را کاهش می‌دهد (پسنیدیه، ۱۳۹۱، ص ۸۸). از این رو، انتظار می‌رفت میان توجه به ثروت و زیبایی و رضامندی رابطه منفی وجود داشته باشد، اما این فرضیه رد شد و مشخص شد که ارتباط معناداری میان این دو وجود ندارد. در تبیین این مسئله، چند نکته می‌توان اشاره کرد:

کسانی که در پژوهش شرکت کردند، بین ۲۰ تا ۳۵ سال هستند که انتظار می‌رود عمدتاً در ۵-۶ سال اول زندگی باشند. از این رو، طبق نتایج به دست آمده می‌توان گفت: میان اولویت یافتن ثروت و زیبایی در مرحله انتخاب همسر و رضامندی زناشویی در این چند سال رابطه‌ای وجود ندارد. پیامدهای مذکور در روایات احتمالاً به سال‌های بعد مربوط می‌شود.

چنانچه پژوهش‌های دیگری نیز کاهش رضامندی پس از ۵ سال را گزارش کرده‌اند (جدیری و جان‌بزرگی، ۱۳۸۸، ص ۴۳؛ سودانی و همکاران، ۱۳۹۱)، عواملی چون عدم وجود فرزند، یا کم‌سنی فرزندان و به تبع آن عدم وجود مشکلات فرزندپروری و یا به دلیل کم‌خرجی و کمی مشکلات مالی (جدیری، ۱۳۸۷، ص ۳۵) و همچنین توجه به جاذبه‌های بدنی و جنسی در ابتدای زندگی، از جمله عوامل مؤثر در این زمینه شمرده شده‌اند (شاکریان، ۱۳۸۸). تنش‌ها و عواقب منفی بیان شده در روایات نیز می‌تواند ناظر به سال‌های بعد از این باشد.

عامل دوم این اختلاف، می‌تواند جامعه آماری در نظر گرفته شده باشد؛ زیرا جامعه آماری مدنظر، معلمان شهر قم بوده‌اند. شهر قم، شهری مذهبی است. مذهب می‌تواند نقش یک متغیر تعدیل‌کننده را ایفا کرده (جمشیدی، ۱۳۹۰، ص ۲۳) و از عواقب سوء این نوع اولویت‌دهی بکاهد. اختصاص نمره بالا توسط شرکت‌کنندگان به مقوله‌هایی همچون حجاب، ایمان، دین‌داری و ایمان نیز مؤید این مطلب است.

عامل دیگر نیز از جهت جامعه مدنظر قرار گرفته، شغل پاسخ‌دهندگان است. همه افراد شرکت‌کننده معلم هستند. از این رو، ممکن است خود این معلم بودن یا حتی خود شاغل بودن، نقش متغیر تعدیل‌کننده را ایفا کرده باشد و از آثار منفی این اولویت‌دهی‌ها و میزان کاهش رضامندی زناشویی جلوگیری کرده، یا از آن کاسته باشد (آقایی و همکاران، ۱۳۸۳). بعد دیگری از شغل معلمی، روابط زیاد اجتماعی در آن است. شواهد متعددی در روان‌شناسی و جامعه‌شناسی نشان می‌دهد که روابط اجتماعی می‌تواند شادکامی و رضایت از زندگی را در افراد بهبود ببخشد (اسمیت و همکاران، ۲۰۰۹، ص ۳۹).

پژوهشگران زیادی سعی خود را معطوف به یافتن شباهت‌های موجود میان دو جنس نموده‌اند (قناد و مظلوم خراسانی، ۱۳۸۵). یافته‌های این پژوهش نیز در راستای تأیید این پژوهش‌ها، نشان داد که در مورد نحوه اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی در انتخاب همسر تفاوت معناداری میان دو جنس وجود ندارد. هر دو جنس، برای ثروت و زیبایی اهمیت زیادی قائلند و آنها را در زمره معیارهای با اهمیت تلقی کرده‌اند و فرضیه مطرح در این زمینه نیز تأیید گردید. در مورد علت این وضعیت، به چند نکته می‌توان اشاره کرد:

نخست اینکه، با توجه به فضای مذهبی شهر قم، انتظار می‌رود که افراد ساکن در این شهر از آموزه‌های دینی تأثیرپذیری بالایی داشته باشند. در آموزه‌های دینی هم ثروت و زیبایی منفی تلقی نشده‌اند. از این رو، طبیعی است که هر دو جنس، به ثروت و زیبایی نمره بالا بدهند. نمره بالای شرکت‌کنندگان به معیارهایی چون اخلاق، دین‌داری و ایمان در کنار ثروت و زیبایی، مؤید این مطلب است. علاوه بر این، پژوهش‌های بسیاری حاکی از اهمیت یافتن دو مقوله ثروت و زیبایی طی سال‌های اخیر در بحث انتخاب همسر است (رجبی و همکاران، ۱۳۹۰). معلمان شرکت‌کننده در این پژوهش نیز بخشی از همین نسل جوانی هستند که در این پژوهش‌ها از آنها صحبت شده است. طبیعی است که تأثیرپذیری زیادی از این وضعیت داشته باشند.

پژوهشگران متعددی در بررسی‌های خود دریافتند که معلمان مشغول تدریس در مقاطع گوناگون تحصیلی، شباهت‌های زیادی با هم دارند؛ شباهت‌هایی مانند میزان مشارکت در فعالیت‌های ورزشی (قهرمانی و همکاران، ۱۳۹۲)، دغدغه رفع نیازهای مادی و معیشتی، امنیت شغلی و جایگاه اجتماعی (حکیمی و رودباری، ۱۳۸۵)، تفکر انتقادی (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۱)، برون‌گرایی و درون‌گرایی، گرایش به مشکلات روان‌شناختی، رضایت از حقوق ماهیانه، رضایت از ترفیعات و رضایت از همکاران (نظرپور صمصامی، ۱۳۸۵) و هوش‌شناختی، هوش هیجانی و عملکرد شغلی مدیران مقاطع مختلف (دهنوی و همکاران، ۱۳۸۸).

در تأیید این پژوهش‌ها، یافته‌های این پژوهش نیز نشان داد که در نحوه رابطه بین اولویت دادن به ثروت و زیبایی و رضامندی زناشویی، تفاوت معناداری میان مقاطع مختلف تحصیلی وجود ندارد و فرضیه موردنظر نیز تأیید گردید. در تبیین علت این هم‌گرایی، می‌توان به عواملی چون یکسانی در شغل، محل کار، مذهبی بودن شهر محل سکونت و زندگی در شهر اشاره کرد.

در مورد سؤال آخر پژوهش نیز از آنجاکه بین اولویت‌دادن به ثروت و زیبایی در انتخاب همسر و

رضامندی زناشویی، رابطه معناداری پیدا نشده، بحث از مدل رگرسیونی بی حاصل است. البته در تفسیر این نتایج، جانب احتیاط باید رعایت شود.

با توجه به روند رو به افزایش توجه جوانان به مقوله ثروت و زیبایی، نتایج این پژوهش در مشاوره‌های پیش از ازدواج، برنامه‌ریزی کلان فرهنگی و آشنایی افراد در شرف ازدواج، با معیارهای مطرح در این زمینه و رتبه‌بندی معیارها در نگاه فرد مورد نظر می‌تواند کارایی زیادی داشته باشد.

برخی از محدودیت‌هایی که در مسیر اجرای این پژوهش وجود داشته، عبارت است از: فقدان اطلاعات کافی در مورد تاریخ و وضعیت زندگی معلمان متأهل، وجود متغیرهایی مزاحمی چون محیط مذهبی، یکسانی در شغل و فضای فرهنگی حاکم، اشتغال، درآمد و محدودیت در اجرای آزمون‌های کمکی.

مواردی چون دقت نظری بیشتر در دیدگاه دین به بحث معیارها، اجرا در محیط‌های فرهنگی دیگر، ساخت و هنجاریابی پرسش‌نامه‌های مشابه از جمله پیشنهادات مطرح در این زمینه‌اند.

منابع

- آل‌صاحب فصول، مرتضی، ۱۳۷۹، *تحقیقی در باب آیات قرآنی ناظر به توزیع مجدد ثروت*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ع.
- صدوق، محمدبن علی، ۱۳۷۶، *الأمالی*، تهران، کتابچی.
- ، محمدبن علی، ۱۴۱۳ق، *من لا یحضره الفقیه*، تصحیح علی‌اکبر غفاری، قم، جامعه مدرسین.
- ابن حیون، نعمان‌بن محمد مغربی، ۱۳۸۵ق، *دعائم الإسلام*، تصحیح آصف فیضی، قم، مؤسسه آل‌البیت ع.
- آزادارمکی، تقی و همکاران، ۱۳۸۱، «روند تغییرات فرهنگی اجتماعی خانواده تهرانی طی سه نسل»، *فصل‌نامه علمی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء*، سال دوازدهم و سیزدهم، ش ۴۴ و ۴۵، ص ۸۵-۱۰۰.
- افروز، غلامعلی، ۱۳۸۳، *مبانی روان‌شناختی ازدواج در بستر فرهنگ و ارزش‌های اسلامی*، تهران، دانشگاه تهران.
- آقایی، اصغر و همکاران، ۱۳۸۳، «رابطه سبک زندگی و رضایت زناشویی در هنرمندان و مقایسه آن با افراد عادی»، *دانش و پژوهش در روان‌شناسی دانشگاه خوارسگان اصفهان*، ش ۲۱، ص ۱۶۹-۱۹۰.
- اولیاء، نرگس و همکاران، ۱۳۸۷، «تأثیر آموزش برنامه غنی‌سازی بر افزایش رضامندی زناشویی زوج‌ها»، *اندیشه‌های نوین تربیتی*، دوره چهارم، ش ۲۱، ص ۹-۳۰.
- ایروانی، شهین و همکاران، ۱۳۸۷، «چرا معلمان به آموختن فلسفه تعلیم و تربیت نیاز دارند؟»، *تعلیم و تربیت*، ش ۲۴، ص ۳۳-۶۷.
- بابایی آملی، ابراهیم، ۱۳۸۱، *داستان ازدواج معصومین ع*، قم، نجبا.
- برقی، احمدبن محمدبن خالد، ۱۳۷۱ق، *المحاسن*، تصحیح جلال‌الدین محدث، قم، دارالکتب الإسلامیه.
- بستان، حسین، ۱۳۸۳، *اسلام و جامعه‌شناسی خانواده*، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- بنی‌هاشمی خمینی، سیدمحمدحسین، ۱۳۷۸، *توضیح المسائل مراجع*، چ چهارم، قم، انتشارات اسلامی.
- پسندیده، عباس، ۱۳۹۱ق، «بررسی و تحلیل شادکامی از منظر قرآن»، *مطالعات تفسیری*، سال سوم، ش ۱۰، ص ۴۵-۶۴.
- ، ۱۳۹۱ق، *رضایت زناشویی*، چ دوم، قم، دارالحدیث.
- پسندیده، عباس و همکاران، ۱۳۹۱، «پایه نظری رضامندی از دیدگاه اسلام»، *روان‌شناسی و دین*، سال پنجم، ش ۴، ص ۸۷-۱۰۶.
- تمیمی آمدی، عبدالواحدبن محمد، ۱۴۱۰ق، *غررالحکم و دررالکلم*، تصحیح سیدمهدی رجائی، قم، دارالکتاب الإسلامیه.
- ثنایی ذاکر، باقر و زهرا باقریان‌نژاد، ۱۳۸۲، «بررسی ابعاد نارضایتی زناشویی زنان و مردان متقاضی طلاق در شهر اصفهان»، *دانش و پژوهش در روان‌شناسی*، ش ۱۵، ص ۶۱-۷۸.
- جاسبی، منیژه و همکاران، ۱۳۸۶، *بررسی رابطه بین میزان صمیمیت در خانواده اصلی و رضایت زناشویی زنان، تقویت نظام خانواده و آسیب‌شناسی آن*، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ع.
- جدیری، جعفر، ۱۳۸۷، *بررسی رابطه رضامندی زناشویی (براساس معیارهای دینی) با ثبات هیجانی در دانش‌پژوهان مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ع*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روان‌شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ع.
- جدیری، جعفر، و مسعود جان‌بزرگی، ۱۳۸۸، «ساخت و اعتباریابی مقیاس رضامندی زناشویی اسلامی»، *روان‌شناسی و دین*، سال دوم، ش ۴، ص ۴۱-۷۰.

جمشیدی، محمدعلی، ۱۳۹۰، *اثربخشی توانمندسازی کارکردی زوجین به صورت گروهی بر رضامندی زناشویی مبتنی بر رویکرد اسلامی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ❖

جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۹۱، *مفاتیح الحیات*، چ سی و ششم، قم، اسراء.

حر عاملی، محمدبن حسن، ۱۴۰۸ق، *وسائل الشیعه*، قم، مؤسسه آل‌البیت ❖.

حسین‌خانی، هادی، ۱۳۸۱، *معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام*، پایان‌نامه دکتری، روان‌شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ❖.

حسینی سده، سیدمجتبی، ۱۳۸۷، *بررسی رابطه هوش هیجانی و رضامندی زناشویی در دانش‌پژوهان مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی* ❖، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روان‌شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ❖.

حکیمی، رضا، و مسعود رودباری، ۱۳۸۵، «مقایسه جایگاه اجتماعی معلمان ابتدایی، راهنمایی و متوسطه استان سیستان و بلوچستان»، *علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان*، سال سوم، ص ۱-۱۴.

حلوانی، حسین‌بن محمد، ۱۴۰۸ق، *نزهة الناظر و تنبیه الخاطر*، قم، مدرسه الإمام المهدی ❖.

حیدری، مجتبی، ۱۳۸۲، *بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی و رضامندی زناشویی در خانواده های معلمان مرد شهر قم*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روان‌شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ❖.

دیلمی، حسن‌بن محمد، ۱۴۱۲ق، *إرشاد القلوب إلى الصواب*، قم، الشریف الرضی.

دهنوی، یدالله و همکاران، ۱۳۸۸، «مقایسه هوش هیجانی و شناختی مدیران مقاطع سه‌گانه آموزش و پرورش و رابطه آن با عملکرد شغلی آنها در منطقه لنجان اصفهان»، *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، سال یازدهم، ش ۴۰، ص ۵۱-۶۵.

ذوالفقاری، داوود، سمیرا تبریزی، ۱۳۹۰، «مقایسه کیفی و کمی رضایت زناشویی در زنان شاغل با تأکید بر همسانی و عدم همسانی منزلت شغلی زوجین»، *خانواده پژوهی*، سال هفتم، ش ۲۸، ص ۴۲۱-۴۳۳.

راغب اصفهانی، حسین‌بن محمد، ۱۴۱۲ق، *مفردات ألفاظ القرآن*، تصحیح صفوان عدنان داوودی، بیروت، دارالقلم.

رجبی‌نیا، داوود، ۱۳۹۱، *اسلام و زیبایی‌های زندگی رویکردی تحلیلی و تربیتی به سبک زندگی*، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ❖.

رجبی، غلامرضا و همکاران، ۱۳۹۰، «مقایسه و رتبه‌بندی ترجیحات همسرگزینی در بین گروهی از دانشجویان دختر و پسر و دانشجویان کرد، عرب و بختیاری دانشگاه شهید چمران اهواز»، *دانشور رفتار*، سال سوم، ش ۴، ص ۶۱-۷۴.

سپهری، صفوره و محمدرضا حسن‌زاده توکلی، «بررسی اعتبار و روایی مقیاس نگرش‌های مربوط به انتخاب همسر»، *خانواده پژوهی*، سال هفتم، ش ۲۸، ص ۴۰۱-۴۱۹.

سودانی، منصور و همکاران، ۱۳۹۱، «تأثیر آموزش‌های اسلامی خانواده بر افزایش رضامندی زناشویی زوجین»، *اندیشه‌های نوین تربیتی*، دوره هشتم، ش ۳، ص ۲۱-۵۱.

شاکریان، عطا، ۱۳۸۸، «بررسی عوامل مؤثر در رضامندی زناشویی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج»، *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان*، دوره چهاردهم، ش ۴، مسلسل ۵۴، ص ۴۰-۴۹.

شیرانی، منا و همکاران، ۱۳۹۰، «رابطه نستوهی و رضامندی زناشویی در زوج‌های جوان ایرانی»، *خانواده پژوهی*، سال هفتم، ش ۲۷، ص ۲۸۱-۲۹۵.

صادقی فسایی، سهیلا و محمدحسین شریفی ساعی، ۱۳۹۰، «بازنمایی ازدواج در سریال‌های تلویزیونی»، *انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، سال هفتم، ش ۲۲، ص ۶۷-۸۰.

صالحی فدری، جواد، ۱۳۷۸، «رضامندی زناشویی: گزارشی از تدوین و هنجاریابی پرسش‌نامه رضایت زناشویی بر روی نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد»، *تازه‌های روان‌درمانی (هیپنوتیزم)*، (۱۳ و ۱۴)، ص ۸۴-۱۰۸.

صفری دهنوی، یدالله و همکاران، ۱۳۸۸، «مقایسه هوش هیجانی و شناختی مدیران مقاطع سه‌گانه آموزش و پرورش و رابطه آن با عملکرد شغلی آنها در منطقه لنجان اصفهان»، *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، سال یازدهم، ش ۴۰، ص ۵۲-۶۲.

طبرسی، علی‌بن حسن، ۱۳۸۵ق، *مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار*، نجف، المكتبة الحیدریة.

طریحی، فخرالدین‌بن محمد، ۱۳۷۵، *مجمع البحرین*، تصحیح احمد حسینی اشکوری، تهران، مرتضوی.

طوسی، محمدبن حسن، ۱۴۰۷ق، *تهذیب الأحکام*، تصحیح حسن الموسوی خراسان، تهران، دارالکتب الإسلامیه.

فتال نیشابوری، محمدبن احمد، ۱۳۷۵، *روضه الواعظین و بصیرة المتعظین*، قم، رضی.

قاسمی، فرشید و همکاران، ۱۳۹۲، «بررسی و مقایسه مهارت تفکر انتقادی فرهنگیان دوره‌های ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و پیش‌دانشگاهی استان بوشهر و ارائه راه‌راهایی جهت ارتقای تفکر انتقادی»، *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، سال چهارم، ش ۳، پیاپی ۱۵، ص ۱۹۳-۲۱۰.

قدرتی، مهدی و همکاران، ۱۳۹۰، «تبیین خلاقیت دانش‌آموزان تیزهوش بر مبنای هوش، سن و رضامندی زناشویی والدین آنها»، *روان‌شناسی افراد استثنایی*، سال اول، ش ۳، ص ۱-۲۲.

قرشی بنایی، علی‌اکبر، ۱۴۱۲ق، *قاموس قرآن*، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

قناد، مهدی و محمد مظلوم خراسانی، ۱۳۸۵، «بررسی و علل و انگیزه‌های مؤثر بر ازدواج افراد ۲۵-۴۵ سال شهر بیرجند و رابطه آن با میزان رضایت از زندگی در سال ۸۵»، *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، سال سوم، ش ۱۴، ص ۱۴۳-۱۷۴.

قهرمانی، جعفر و همکاران، ۱۳۹۲، «بررسی عوامل بازدارنده مؤثر بر میزان مشارکت معلمان زن مقاطع سه‌گانه تحصیلی در فعالیت‌های ورزشی شهر مرنده»، *پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزش*، سال دوم، ش ۲، ص ۵۷-۶۶.

کلینی، محمدبن یعقوب، ۱۳۶۵، *کافی*، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

مجلسی، محمدباقر، ۱۴۰۳ق، *بحارالأنوار*، بیروت، داراحیاء التراث العربی.

محمدی ری‌شهری، محمد، ۱۳۹۰الف، *میزان الحکمه*، ترجمه حمیدرضا شیخی، چ دوازدهم، قم، دارالحديث.

_____، ۱۳۹۰ب، *تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث*، با همکاری عباس پسندیده، ترجمه حمیدرضا شیخی، چ سوم، قم، دارالحديث.

مصطفوی، حسن، ۱۳۳۸، *تحقیق فی کلمات القرآن الکریم*، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

مصلحی، جواد، ۱۳۹۰، *رابطه همانندی/ تضاد ویژگی‌های شخصیتی (درون‌گرایی/ برون‌گرایی) و رضایت زناشویی با توجه به پایبندی مذهبی زوجین*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روان‌شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ❖.

مظاهری، علی‌اکبر، ۱۳۷۴، *جوانان و انتخاب همسر*، چ سوم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.

مفید، محمدبن محمد، ۱۴۱۳ق، *المفیده*، قم، کنگره جهانی هزاره شیخ مفید.

میراحمدی‌زاده، علیرضا و همکاران، ۱۳۸۲، «رضامندی زناشویی و تعیین عوامل تأثیرگذار بر آن در شیراز»، *روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)*، دوره هشتم، ش ۴، (پیاپی ۳۲)، ص ۵۶-۶۳.

- Kohn, J, L, & et al, ۲۰۱۲, Changes in Marital Satisfaction Across the Transition to Parenthood: The Role of Adult Attachment Orientations, *Personality and Social Psychology Bulletin*, v. ۳۸, p. ۱۵۰۶-۱۵۲۲.
- Kroth J, & et al, ۲۰۰۵, Dream reports and marital satisfaction, *Psychol Rep*, v. ۹۶ (۳), p. ۶۴۷-۵۰.
- Lawrence, E, & et al, ۲۰۰۷, Prenatal expectations and marital satisfaction over the transition to parenthood, *J Fam Psychol*, v. ۲۱(۲), p. ۱۵۵-۱۶۴.
- Lee, GR, & Shehan, CL, ۱۹۸۹, Retirement and marital satisfaction, *J Gerontol*, v. ۴۴(۶), p. ۲۲۶-۶۳۰.
- Lee JE, & et al, ۲۰۱۲, Middle-aged couples' exchanges of support with aging parents: patterns and association with marital satisfaction, *Gerontology*, v. ۵۸ (۱), p. ۸۸-۹۶.
- Millar, MG, & Ostlund, NM, ۲۰۰۶, The effects of a parenting prime on sex differences in mate selection criteria, *Pers Soc Psychol Bull*, v. ۳۲(۱۱), p. ۱۴۵-۱۶۸.
- O'Rourke N, & et al, ۲۰۱۱, Personality trait levels within older couples and between-spouse trait differences as predictors of marital satisfaction, *Aging Ment Health*, v. ۱۵ (۳), p. ۳۴۴-۵۳.
- Polonko KA, & et al, ۱۹۸۲, Childlessness and marital satisfaction: a further assessment, *J Fam Issues*, v. ۳(۴), p. ۵۴۵-۵۷۳.
- Rehman, US, & et al, ۲۰۰۱, Marital satisfaction and communication behaviors during sexual and nonsexual conflict discussions in newlywed couples: a pilot study, *J Sex Marital Ther*, v. ۳۷(۲), p. ۹۴-۱۰۳.
- Renshaw KD, & et al, ۲۰۰۹, Combat exposure, psychological symptoms, and marital satisfaction in National Guard soldiers who served in Operation Iraqi Freedom from ۲۰۰۵ to ۲۰۰۶, *Anxiety Stress Coping*, v. ۲۲(۱), p. ۱۰۱-۱۱۵.
- Research Methods in Education, Louis Cohen, Lawrence Manion and Keith Morrison, Sixth edition, ۲۰۰۷, <http://knowledgeportal.pakteachers.org>.
- Rholes, W, & et al, ۲۰۱۲, Changes in Marital Satisfaction Across the Transition to Parenthood: The Role of Adult Attachment Orientations, *Personality and Social Psychology Bulletin*, v. ۳۸, p. ۱۵۰۶-۱۵۲۲.
- Rudy TE, & et al, ۱۹۸۹, Relationship of pain impact and significant other reinforcement of pain behaviors: the mediating role of gender, *marital status and marital satisfaction*, v. ۳۸ (۱), p. ۴۵-۵۰.
- Schmitt, M, & et al, ۲۰۰۷, Marital interaction in middle and old age: a predictor of marital satisfaction? *nt J Aging Hum Dev*, v. ۶۵(۴), p. ۲۸۳-۳۰۰.
- Teachman, & et al, ۱۹۸۲, Childlessness and marital satisfaction: a further assessment, *J Fam Issues*, v. ۳ (۴), p. ۵۴۵-۵۷۳.
- Webb, FJ, & Bollman, SR, ۱۹۹۸, Gender and marital satisfaction: data from the National Survey of Families and Households, *sychol Rep*, v. ۸۳(۱), p. ۳۱۹-۳۲۷.
- Wood, D, & Brumbaugh CC, ۲۰۰۹, Using revealed mate preferences to evaluate market force and differential preference explanations for mate selection, *J Pers Soc Psychol*, v. ۹۶ (۶), p. ۱۲۲-۱۴۴.
- Yeh HC, & et al, ۲۰۰۶, Relationships among sexual satisfaction, marital quality, and marital instability at midlife, *J Fam Psychol*, v. ۲۰ (۲), p. ۳۳۹-۳۴۳.
- Ying, YW, ۱۹۹۱, Marital satisfaction among San Francisco Chinese-Americans, *nt J Soc Psychiatry*, v. ۳۷ (۳), p. ۲۰۱-۲۱۳.
- Zerach G, & et al, ۲۰۱۰, Posttraumatic symptoms, marital intimacy, dyadic adjustment, and sexual satisfaction among ex-prisoners of war, *J Sex Med*, v. ۷(۸), p. ۲۷-۳۹.
- Zhang, H, & et al, ۲۰۱۲, Does similarity breed marital and sexual satisfaction?, *J Sex Res*, v. ۴۹ (۶), p. ۵۸۳-۵۹۳.
- Zhou ES, & et al, ۲۰۱۱, Marital satisfaction of advanced prostate cancer survivors and their spousal caregivers: the dyadic effects of physical and mentalhealth, *Psychooncology*, v. ۲۰ (۱۲), p. ۱۳۵۳-۱۳۵۷.
- نظریور صمصامی، پروانه، ۱۳۸۵، «رابطه ویژگی‌های شخصیتی معلمان با رضایت شغلی آنان در سه مقطع تحصیلی ابتدایی، راهنمایی و متوسطه در شهرستان مسجد سلیمان»، *دانش و پژوهش در علوم تربیتی*، ش ۱۰ و ۱۱، ص ۲۶-۴۰.
- نوری، حسین بن محمدتقی، ۱۴۰۸، *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل*، قم، مؤسسه آل‌البیت علیه السلام.
- نوری، نجیب‌الله، ۱۳۸۸، *بررسی رابطه بین خوش‌بینی سرشتی، خوش‌بینی از دیدگاه اسلام و رضایتمندی از زندگی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روان‌شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام.
- Bermas, BL, & et al, ۲۰۰۰, Marital satisfaction in couples with rheumatoid arthritis, *Arthritis Care Res*, v. ۱۳(۳), p. ۱۴۹-۱۵۵.
- Breznsnyak, M, & Whisman, MA, ۲۰۰۴, Sexual desire and relationship functioning: the effects of marital satisfaction and power, *J Sex Marital Ther*, v. ۳۰(۳), p. ۱۹۹-۲۱۷.
- Buunk, BP, & Ybema, JF, ۲۰۰۳, Feeling bad, but satisfied: the effects of upward and downward comparison upon mood and marital satisfaction, *Br J Soc Psychol*, v. ۷۴(۴), p. ۶۱۳-۶۲۸.
- Chipperfield JG, & Havens B, ۲۰۰۱, Gender differences in the relationship between marital status transitions and life satisfaction in later life, *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*, v. ۵۶ (۳), p. ۱۷۶-۱۸۶.
- Cook JA, & et al, ۱۹۹۲, Marital satisfaction among parents of the severely mentally ill living in the community, *Am J Orthopsychiatry*, v. ۶۲(۴), p. ۵۵۲-۵۶۳.
- Epstein, NB, & et al, ۲۰۰۵, Relationship standards and marital satisfaction in Chinese and American couples, *J Marital Fam Ther*, v. ۳۱(۱), p. ۵۹-۷۴.
- Fiese, BH, & Tomcho, TJ, ۲۰۰۱, Finding meaning in religious practices: the relation between religious holiday rituals and marital satisfaction, *J Fam Psychol*, v. ۱۵(۴), p. ۵۹۷-۶۰۹.
- Fisher, TD, & McNulty, JK, ۲۰۰۸, Neuroticism and marital satisfaction: the mediating role played by the sexual relationship, *J Fam Psychol*, v. ۲۲(۱), p. ۱۱۲-۱۲۲.
- Flor H, Turk DC, Rudy TE., Relationship of pain impact and significant other reinforcement of pain behaviors: the mediating role of gender, marital status and marital satisfaction, *Pain*, v. ۳۸ (۱), p. ۴۵-۵۰.
- Friedman MA, & et al, ۱۹۹۹, Marital status, marital satisfaction, and body image dissatisfaction, *Int J Eat Disord*, v. ۲۶ (۱), p. ۸۱-۸۵.
- Geel CB, & et al, ۲۰۰۲, Predicting ۲-year marital satisfaction from partners' discussion of their marriage checkup, *J Marital Fam Ther*, v. ۲۸(۴), p. ۳۹۹-۴۰۷.
- Gree, f. f., A. P. , de Bruyne, T., (۲۰۰۰), Conflict management style and marital satisfaction, *Journal of Sex & Marital Therapy*, ۲۶(۴):۳۲۱-۳۴.
- Greef, f, & de Bruyne, T, ۲۰۰۰, Conflict management style and marital satisfaction, *Journal of Sex & Marital Therapy*, v. ۲۶ (۴), p. ۳۲۱-۳۴.
- Greiff, AP, & Malherbe, HL, ۲۰۰۱, Intimacy and marital satisfaction in spouses, *J Sex Marital Ther*, v. ۲۷(۳), p. ۲۴۷-۲۵۷.
- Jaffe, K, & Puignau, G, ۱۹۹۵, Assortative mating: sex differences in mate selection for married and unmarried couples, *Hum Biol*, v. ۶۷(۱), p. ۱۱۱-۱۲۰.
- Johnson, MD, & et al, ۲۰۰۵, Problem-solving skills and affective expressions as predictors of change in marital satisfaction, *J Consult Clin Psychol*, v. ۷۳(۱), p. ۱۵-۲۷.
- Jose O, & Alfons V, ۲۰۰۷, Do demographics affect marital satisfaction?, *J Sex Marital Ther*, v. ۳۳ (۱), p. ۷۳-۸۵.
- Karney BR, & et al, ۱۹۹۴, The role of negative affectivity in the association between attributions and marital satisfaction, *J Pers Soc Psychol*, v. ۶۶ (۲), p. ۴۱۳-۴۲۴.
- Kelly, EL, & Conley, JJ, ۱۹۸۷, Personality and compatibility: a prospective analysis of marital stability and marital satisfaction, *J Pers Soc Psychol*, v. ۵۲ (۱), p. ۲۷-۴۰.